

9. Рейтинг МОН -2007. Ранжування університетів – крок до відкритості та прозорості вищої освіти / Інформаційні матеріали МОН України / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/abitur/entrance/ratings/19.html>
10. *Фиापшев Б. Х.* Образовательные стандарты, автономия высшей школы, академические свободы : монография / Б. Х. Фиапшев. – М. : Народное образование, 2007. – 214 с.
11. *Ямковий В.* Аспекти оцінювання релевантності системи ранжування вищих навчальних закладів [Текст] / В. Ямковий // Вища школа : науково-практичне видання. – 2009. – № 6. – С. 14-38.

Михайличенко Н. В. *Рейтинг как механизм оценивания качества образовательных услуг.*

В статье рассмотрен рейтинг как механизм регламентации деятельности высших учебных заведений и системы обеспечения качества образования. Анализируется мировой опыт рейтинговой системы оценки университетов, установлены основные критерии рейтингов. Дана характеристика современному состоянию высшего образования Украины и возможным путям вхождения отечественных ВУЗов в мировую систему рейтингов.

Ключевые слова: *качество высшего образования, рейтинг, критерии рейтингов, мировые рейтинги, типы отечественных рейтингов, государственная аккредитация, признание.*

Mykhailichenko M. V. *Ranking as a mechanism of assessment of education service quality.*

In this article the ranking as a mechanism for regulation of the activity of higher education institutions and the system of quality assurance has been proved. The international experience of the university ranking system has been analyzed and the basic ranking criteria have been established. The current state of higher education in Ukraine and the possible ways of the Ukrainian universities getting into the world rating system has been characterized.

Keywords: *quality of higher education, ranking, ranking criteria, world rankings, types of home rankings, state accreditation, recognition.*

Молодиченко В. В.
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

У статті розглядається поняття “творчої діяльності” та визначається роль професійної діяльності учителя щодо розвитку творчих здібностей учнів, свідомої самоактуалізації та вмінь самокерування пізнавальним процесом..

Ключові слова: *майбутній вчитель, творча діяльність, особистість учня, творчі здібності, креативність.*

Сучасні соціально-економічні і політичні зміни, що відбуваються в Україні, пов'язані зі становленням демократії, переходом до ринкової економіки, пошуком духовних основ подальшого суспільного розвитку, вимагають радикальних перетворень у всіх сферах життя, що спиралися б на існуючий духовний, інтелектуальний потенціал народу і передбачали розвиток творчих можливостей кожної людини. Тому цілком слушно перед майбутніми педагогами виникають питання про те, яким чином розвивати творчі потенційні сили школярів, допомогти їм пізнати самих себе та навчити розуміти інших, а також у повній мірі використати свої природні можливості.

Творчість, як одне із злободенних питань, що відповідає найважливішим потребам сучасності, визначеним Національною доктриною розвитку освіти в Україні та Національною державною комплексною програмою естетичного виховання, розглядається як важлива умова формування багатогранної особистості, здатної творчо включатися в

життєдіяльність, самостійно розв'язувати доступні проблеми. Саме творчість дає змогу виокремити потайні резерви особистості, які закладаються ще з дитинства. Завдяки творчій діяльності дитина має можливість пізнати нові шляхи власного вдосконалення та самовираження.

Необхідно відзначити той внесок, який зробили представники київської філософської школи (С. Кримський, В. Малахов та інші). Зокрема, було ґрунтовно вивчено питання, що стосується свободи, природи та сутності людської діяльності, співвідношення цілей та ідеалів, творчої природи праці, творчості як родової характеристики людини.

Заслуговує на увагу твердження авторів про те, що філософський аналіз творчості не передбачає розгляду питань про сутність людини та умови її реалізації. Творчість має розглядатися як спосіб самобуття людини: у творчості людина формує, відтворює і розвиває себе як людину. Сутнісні сили, розкриваючи людину як суб'єкт творчості, виражають універсальну перетворювальну сутність, динаміка і спрямованість якої знаходиться в історичному процесі творчості.

У філософії творчість розглядається в більш широкому, загальноприродньому плані. Еволюційний процес становлення живої природи, що визначається деякими дослідниками механізмом природної творчості, став передумовою виникнення та історичного розвитку суспільства і людини. Таке широке розуміння творчості було властиве дослідникам, які стверджували, що природою творчості є творчість самої природи. Творчість – це пружина розвитку окремої людини в історії. Проте в реальному історичному процесі існує розрив між об'єктивними та суб'єктивними аспектами творчості [2].

Сучасній вітчизняній школі потрібні фахівці, здатні творчо мислити та впроваджувати в педагогічний процес все цінне, що було створено світовою та вітчизняною теорією та практикою освіти, навчати та виховувати молоде покоління за вимогами сучасності та пріоритетами загальнолюдських цінностей. Загальновизнано, що ерудиція, професіоналізм, духовна культура вчителя, що є основою його творчості, значною мірою визначають рівень освіченості та особисті якості його учнів. У психологічній літературі зустрічаються різні трактування творчості. Зокрема Л. С. Виготський розглядав творчість як створення нового. А. В. Брушлінський у творчості виділив відкриття невідомого, створення нового, подолання стереотипів та шаблонів. Для особистості, яка прагне до творчості, на думку Я. А. Пономарьова, характерна оригінальність, ініціативність, висока самоорганізація, велика працездатність, – ми згодні з автором, що творча особистість знаходить задоволення у самому процесі творчої діяльності. Б. Г. Ананьєв серед властивостей творчої особистості виділив глибину думок, незвичність поставлених питань та рішень, інтелектуальну ініціативу. Загальним для творчих особистостей, як показав американський психолог П. Торранс є потреба розвитку, потреба у постійному зростанні. С. Л. Рубінштейн визначав творчість як діяльність, що створює щось нове, оригінальне, яке потім входить до історії розвитку не тільки самого творця, але й науки, мистецтва та ін. О. К. Тихоміров особливу роль у творчій діяльності відводив цілепокладанню; прихильність людини до завдання, її цілеспрямованість виступають як особистісна передумова творчості. М. І. Д'яченко та Л. О. Кандибович визначили творчість як продуктивну форму активності та самостійності людини; а її результат вбачають у наукових відкриттях, винаходах, створенні нових музичних, художніх творів, рішенні нових задач у праці лікаря, вчителя, інженера тощо.

Творча діяльність визначається потребами суспільства, особистими мотивами, інтересами та емоціями тих, хто навчається, їхнім розумінням смислу та значення здобутих знань, умінь та навичок. Новий економічний, правовий, народногосподарський, культурний стан, що формується в нашому суспільстві, потребує й виховання нової людини, яка могла б вільно орієнтуватися в усіх перипетіях життя.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що творчість може розглядатися

переважно двояко: як компонент будь-якої діяльності, та як самостійна діяльність. Також існує погляд, що в будь-якій діяльності є присутнім елемент творчості, а саме: момент нового, оригінального підходу до її виконання. У цьому випадку як творчий елемент може виступати певний етап діяльності – від порушення проблеми, до пошуку операційних засобів використання дій. Коли творчість спрямована на пошук нового, оригінального, раніш невідомого рішення, вона отримує статус діяльності та становить складну багаторівневу систему. У цій системі виділяються специфічні мотиви, цілі, способи дій, фіксуються особливості їх динаміки.

В сучасних трактуваннях творчого процесу велика увага приділяється не стільки принципів діяльності, скільки принципів взаємодії. Творчість розуміється як розвивальна взаємодія, механізм руху якої має визначені фази функціонування.

Таким чином доцільно визначити, що *творча діяльність* – це діяльність, що обумовлена самостійним пошуком особистості з метою досягнення результатів, які мають новизну та оригінальність, а також прогресивність, за умов володіння засобами організації цієї діяльності на тлі позитивного ставлення до пізнання.

Творча діяльність, як основа розвитку творчих здібностей, має визначену структуру й зміст. Головним структурним елементом творчої діяльності є мета діяльності, однак у процесі навчання, вона повинна обов'язково трансформуватись у спонукання самого учня, його внутрішні спрямування – мотиви. Мотиви діяльності різноманітні й нерідко суперечні. Вони встановлюють потреби, інтереси особистості. Їх відповідність до цілей діяльності є передумовою розвитку творчих здібностей школяра. Однак за умови виникнення протиріччя між цілями та мотивами, цей процес ускладнюється. Збагаченню дитини знаннями, засвоєнню досвіду допомагає зміст творчої діяльності. З точки зору психологічної науки, зміст творчої діяльності включає роботу пам'яті, сприйняття, почуття, уваги (мимовільної, – заснованої на інтересі; довільної, яка спирається на вольові зусилля; післядовільної, створеної на базі інтересу до виконання діяльності), мислення та уяви.

А. Н. Лук виділяє три етапи творчої діяльності: задум, перетворення задуму в обдуманий план, утілювання плану в матеріальну форму. Французький математик Ж. Адамар виділяє в цьому процесі чотири стадії: 1) підготовку; 2) інкубацію; 3) осяяння; 4) перевірку. Американський психолог Дж. Росмен виділив сім стадій: 1) усвідомлення потреби; 2) аналіз її; 3) вивчення доступної інформації; 4) формулювання пропозиційних рішень, що пропонувалися раніше; 5) критичний аналіз цих рішень; 6) народження нової ідеї; 7) експериментальна її перевірка.

Загальновідомо, що у процесі творчої діяльності відбувається розвиток та реалізація сутнісних сил людини, тому в педагогічній діяльності вчитель створює умови сприятливі для розвитку сутнісних сил учня у процесі пізнання та перетворення ним дійсності.

З позицій системного, цілісно-компонетного підходів творча діяльність розглядається О. І. Виговською як система суб'єкт-суб'єктної взаємодії в цілісному навчально-виховному процесі, а творчий процес як взаємозв'язок цілепокладання, віртуального полілогу та рефлексивного етапу.

Автор виділяє показники *результативності творчої діяльності* в цілісному навчально-виховному процесі: 1) позитивні зміни в способах взаємодії його суб'єктів; 2) адекватне розуміння суб'єктами себе; 3) виникнення інтересу до себе та інших; 4) готовність та здатність до постійного переосмислення суб'єкт-суб'єктних відносин, своєї позиції; 5) здатність до багатоконтекстного сприйняття та мислення; 6) володіння в діалектичному співвідношенні механізмами анаксіоматизації та гіпераксіоматизації; 7) сформовані творчі якості суб'єктів цілісного навчально-виховного процесу.

У системі розвивального навчання Д. Б. Ельконіна – В. В. Давидова розроблені питання організації навчальної діяльності, в результаті якої діти ставлять та розв'язують навчальну (яка за сутністю є проблемою) задачу, виявляючи новий засіб дій з об'єктом,

який вивчається. Навчальну задачу від дослідницької відрізняє тільки відсутність об'єктивної новизни та спеціально організована вихідна ситуація, в якій гарантовано виникають саме ті проблеми, що є необхідним для вивчення даного матеріалу, формування певних засобів дій. Система розвивального навчання побудована на принципі заміни об'єктивної новизни (новизни щодо всіх) суб'єктивною. Д. Б. Ельконін вважає достатнім, що діти отримують знання, нові для себе, тому навчальна діяльність є провідною діяльністю старших школярів, але цей принцип викликає гострі суперечки з боку різних педагогічних та психологічних напрямків.

Соціальне замовлення на дослідження розвитку творчих здібностей обумовлює особливу актуальність проблеми креативності. Тому одну із задач нашої роботи ми вбачаємо в розкритті закономірностей творчого процесу та креативності (творчості) молодших школярів. Однак поняття “креативність” ще не має достеменної дефініції у словниках та не має достатньої наукової інтерпретації.

В. О. Сластьонін креативністю називає здібність, яка відображає глибинну властивість індивідів створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення.

Отже, порівняно з більш ранніми дослідженнями, як підкреслює Н. Ф. Вишнякова, де креативність виступає як надзвичайний та унікальний феномен, у сучасних дослідженнях **креативність** (англ. *creativity* від лат. *creatio* – створення) – процес та комплекс інтелектуальних та особистісних особливостей індивіда, що сприяє самостійному висуванню проблем, генеруванню більшої кількості оригінальних ідей та нешаблонному їх рішенню, який притаманний багатьом особистостям.

Тут ми вважаємо за важливе, підкреслити, що не можна ототожнювати поняття творчості та креативності. Тому що, як було вже зазначено, сутність поняття креативності йде від інтелектуальних та особистісних особливостей індивіда на відміну від сутності творчості, яка передусім пов'язана з діяльністю людини.

В інтерпретації Л. Д. Столяренка, професійна діяльність учителя являє складну організовану систему різних видів діяльності, головна з яких, відповідно, – діяльність викладача, що безпосередньо навчає. Три наступних види діяльності мають надрядковий характер у відношенні до головної: це діяльність методиста, який конструє прийоми та методи навчання; методична діяльність, спрямована на побудову навчальних предметів, та діяльність програмування, складання навчальних програм. Головний зміст діяльності вчителя, на думку автора, вміщує виконання декількох функцій, ж зокрема навчальної, виховної, організаційної та дослідницької. Ці функції проявляються в єдності, хоча в багатьох учителів одна з них домінує над іншими.

В аспекті цього, С. О. Смірнов виділив чотири рівні професійної педагогічної діяльності.

1. Відтворення готових рекомендацій (елементарної взаємодії з класом), – викладач використовує зворотний зв'язок, коректує свої впливи за його результатами, однак він діє “за шаблоном”, за досвідом інших учителів.

2. Оптимізація діяльності на уроці, починаючи з його планування, коли творчість проявляється в умілому виборі та доцільному поєднанні вже відомого викладачеві змісту, методів та форм навчання.

3. Використання творчих можливостей “живого” спілкування з учнями.

4. Використання готових прийомів з привнесенням особистісних елементів, які відповідають творчій індивідуальності викладача, особливостям вихованців, конкретному рівневі розвитку класу.

На думку С. О. Смірнова, професійна педагогічна діяльність – це процес, що розпочинається із засвоєння раніше накопиченого (адаптація, репродукція, відтворення знань та досвіду), а потім переходить у перетворення існуючого досвіду. Шлях від пристосування до педагогічної ситуації – до її перетворення – складає сутність динаміки роботи вчителя. Ми вважаємо необхідним відмітити, що на всіх виділених рівнях

педагогічної діяльності відбувається розвиток учнів, але тільки третій та четвертий рівні цієї діяльності містять у собі елементи творчого пошуку, новизни, оригінальності й тому можуть привести до ефективних результатів розвитку творчих здібностей особистості вихованців.

Професійна педагогічна діяльність, зокрема з розвитку творчих здібностей молодших школярів, безпосередньо ґрунтується на певній сукупності знань про те, як необхідно здійснювати майбутній, який ще не є реалізованим у діяльності, навчально-виховний процес, тобто знань про організацію та проведення творчої діяльності. У свою чергу, такі знання спираються на знання іншого роду, – про те, в чому полягає специфіка навчально-виховного процесу взагалі та здійсненої творчої діяльності, які спостерігаються наслідки. Як уже відмічалось, важливою рисою творчої діяльності школярів є *самостійне перенесення* учнями знань та умінь до нової ситуації. Якщо учня постійно привчати засвоювати обсяг знань та навичок у готовому вигляді, через деякий час він стане не тільки нездатним проявити особисті творчі здібності, але не зможе їх і розвивати.

Висновки. Творча діяльність – це діяльність, що обумовлена самостійним пошуком особистості з метою досягнення результатів, які мають новизну та оригінальність, а також прогресивність за умов володіння засобами організації цієї діяльності на тлі позитивного ставлення до пізнання.

У процесі розвитку творчих здібностей молодших школярів провідну роль відіграє професійна діяльність учителя. Вивчення та аналіз наукової літератури дозволив виділити 3 підходи до сутності та структури педагогічної діяльності (Падалка О. С., Харламов І. Ф., Щуркова Н. Е. та ін.): *системний, управлінський і технологічний*. Було визначено *професійну діяльність учителя з розвитку творчих здібностей* молодших школярів з урахуванням усіх трьох підходів як організовану систему видів діяльності вчителя, що спрямована на прогнозування та управління діяльністю учнів, діагностику їхніх здібностей, в умовах, що змінюються, при залученні учнів до позиції активних суб'єктів особистої навчальної діяльності, розвиток у них свідомої самоактуалізації та вмінь самокерування пізнавальним процесом.

Використана література:

1. Вилюнас В. К. Психологические механизмы мотивации человека. – М. : Магистр, 1990. – С. 16.
2. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня. – К. : Поліграфкнига, 1996. – 406 с.
3. Скульський Р. П. Підготовка майбутніх вчителів до педагогічної творчості. – К. : Вища школа, 1992. – 134 с.
4. Ушинский К. Д. Собрание сочинений. – Т. 8. – М. : Учпедгиз, 1950. – 775 с.
5. Харламов И. Ф. Педагогика : учеб. пособие. – М. : Высш. шк., 1990. – 576 с.

Молодиченко В. В. Подготовка будущего учителя к формированию творческой личности ученика.

В статье рассматривается понятие “творческой деятельности” и определяется роль профессиональной деятельности учителя относительно развития творческих способностей учеников, сознательной самоактуализации и умений самоуправления познавательным процессом..

Ключевые слова: будущий учитель, творческая деятельность, личность ученика, творческие способности, креативность.

Molodichenko V. V. Preparation of future teacher to forming of creative personality of student.

In the article the concept of “creative activity” is examined and the role of professional activity of teacher is determined in relation to development of creative capabilities of students, conscious actualization and abilities of cognitive process control..

Keywords: future teacher, creative activity, personality of student, creative capabilities, creative .